

УДК 341

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Ігнатова Анастасія Сергіївна

аспірантка кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Ihnatova Anastasiia

Graduate Student of the Department of Constitutional Law

National University «Odesa Law Academy»

ORCID: 0009-0004-8556-2391

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-8-10247

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECTS OF LANGUAGE POLICY REGARDING NATIONAL MINORITIES IN UKRAINE

Анотація. Вступ. У статті аналізуються конституційно-правові основи мовних прав національних меншин, а також їх реалізація в різних сферах суспільного життя. Особлива увага приділяється питанням обмеження мовних прав та їх відповідності міжнародним стандартам прав людини. Досліджуються правові механізми захисту мовних прав національних меншин та їх ефективність в умовах сучасної України. Висвітлюються проблеми та перспективи розвитку мовної політики, враховуючи національну безпеку та територіальну цілісність держави.

Автор аналізує сучасні виклики, пов'язані з забезпеченням мовних прав національних меншин в умовах воєнного стану в країні та законодавчої нестабільності, яка пов'язана з виконанням рекомендацій Венеціанської комісії щодо мовної політики та прав національних меншин. В статті наводяться перспективи розвитку законодавства та удосконалення механізмів захисту мовних прав національних меншин.

В умовах сучасної України питання захисту мовних прав національних меншин набуває особливої актуальності. Ця стаття розглядає основні правові механізми, що забезпечують захист мовних прав національних меншин, а також аналізує їх ефективність.

Мета. Дослідити конституційно-правові аспекти мовної політики щодо національних меншин в Україні, виявити основні проблеми та запропонувати шляхів їх вирішення.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) законодавство України про мову, а саме: Конституція України, Декларація прав національностей України, закони України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», «Про національні меншини (спільноти) України», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інші нормативно-правові акти, що регулюють питання використання мов, у тому числі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження по темі захисту мовних прав національних меншин.

Для дослідження мовних прав національних меншин використано комплексний підхід, що включає різні методи: методологічний підхід допомагає розробити концепцію та структуру дослідження; культурологічний підхід розглядає мовні права як частину культурного надбання; аксіологічний підхід аналізує цінності та принципи мовних прав; науковий підхід узагальнює поняття та структуру мовних прав; історичний підхід досліджує розвиток мовних прав; плюралізм дозволяє вільний вибір методології; діалектичний підхід забезпечує всебічне вивчення; синтез формує загальне визначення мовних прав. Індукція та дедукція використовуються для формування висновків; порівняння співставляє досвід різних країн щодо забезпечення мовних прав; соціологічний підхід досліджує міжнародні нормативні акти.

Результати. Дослідження конституційно-правових аспектів мовної політики щодо національних меншин в Україні дозволило виявити вплив міжнародних договорів на законодавство України. Дослідження показало, що ратифіковані Україною міжнародні договори мають значний вплив на формування національної мовної політики, сприяючи інтеграції

європейських стандартів у національне законодавство. Виявлено, що реалізація мовних прав національних меншин залишається проблематичною через недостатню правову регламентацію та відсутність ефективних механізмів контролю.

Перспективи. Дослідження показало, що важливо створити ефективні механізми контролю за дотриманням мовних прав національних меншин, зокрема у місцях їх проживання. Подальше вивчення та адаптація європейських підходів до мовної політики можуть сприяти покращенню правового статусу національних меншин в Україні.

Ключові слова: захист прав людини, права людини, міжнародний захист прав людини, національні меншини, етно-національна політика.

Summary. Introduction. The article analyzes the constitutional and legal foundations of linguistic rights of national minorities, as well as their implementation in various spheres of public life. Particular attention is paid to the restriction of language rights and their compliance with international human rights standards. Legal mechanisms of protection of linguistic rights of national minorities and their effectiveness in the conditions of modern Ukraine are investigated. The problems and prospects of language policy development are covered, taking into account the national security and territorial integrity of the state.

The author analyzes the current challenges associated with ensuring the linguistic rights of national minorities under the conditions of martial law in the country and legislative instability, which is associated with the implementation of the recommendations of the Venice Commission on language policy and the rights of national minorities. The article provides prospects for the development of legislation and improvement of mechanisms for protecting the linguistic rights of national minorities.

In the conditions of modern Ukraine, the issue of protecting the linguistic rights of national minorities is of particular relevance. This article examines the main legal mechanisms that protect the linguistic rights of national minorities, and also analyzes their effectiveness.

Purpose. Study the constitutional and legal aspects of the language policy towards national minorities in Ukraine, identify the main problems and propose ways to solve them.

Materials and methods. The study materials are: 1) legislation of Ukraine on language, namely: The Constitution of Ukraine, the Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine, the laws of Ukraine "On Ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages," "On National Minorities (Communities) of Ukraine," "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language" and other normative legal acts regulating the use of languages, including international treaties, the consent to which is provided by the Verkhovna Rada of Ukraine. 2) works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research on the protection of linguistic rights of national minorities.

To study the linguistic rights of national minorities, an integrated approach was used, including various methods: the methodological approach helps to develop the concept and structure of the study; cultural approach considers language rights as part of cultural heritage; an axiological approach analyzes the values and principles of language rights; the scientific approach generalizes the concept and structure of language rights; the historical approach explores the development of language rights; pluralism allows a free choice of methodology; the dialectical approach provides a comprehensive study; synthesis forms a general definition of language rights. Induction and deduction are used to form conclusions; comparison compares the experience of different countries to ensure language rights; a sociological approach explores international regulations.

Results. The study of the constitutional and legal aspects of the language policy towards national minorities in Ukraine revealed the influence of international treaties on the legislation of Ukraine. The study showed that international treaties ratified by Ukraine have a significant impact on the formation of the national language policy, contributing to the integration of European standards into national legislation. It has been found that the implementation of linguistic rights of national minorities remains problematic due to insufficient legal regulation and lack of effective control mechanisms.

Discussion. The study showed that it is important to create effective mechanisms for monitoring the observance of linguistic rights of national minorities, in particular in their places of residence. Further study and adaptation of European approaches to language policy can improve the legal status of national minorities in Ukraine.

Key words: protection of human rights, human rights, international protection of human rights, national minorities, ethnonational policy.

Постановка проблеми. Мовна політика щодо національних меншин є однією з ключових складових державної політики України, яка має значний вплив на соціальну стабільність, національну безпеку та інтеграцію суспільства. Конституційно-правові аспекти цієї політики визначаються як національним законодавством, так і міжнародними зобов'язаннями України. Проте, незважаючи на наявність законодавчої бази, реалізація мовних прав національних меншин стикається з численними викликами та проблемами.

Однією з основних проблем є забезпечення балансу між захистом державної мови та правами національних меншин на збереження та розвиток їхніх мов. Це питання набуває особливої актуальності в умовах сучасних політичних та соціальних змін. Важливим аспектом є також аналіз ефективності існуючих правових механізмів та їх відповідності міжнародним стандартам у сфері прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика конституційно-правових аспектів мовної політики щодо національних меншин в Україні є

предметом численних наукових досліджень. Зокрема, значну увагу приділено аналізу правового статусу національних меншин у контексті міжнародних стандартів та національного законодавства.

Одним із ключових досліджень є дисертаційна робота М. М. Алмаші «Захист прав національних меншин в Україні» [7], у якій авторка розглядає правове становище національних меншин в Україні та аналізує відповідні нормативно-правові акти. Авторка підкреслює важливість забезпечення мовних прав національних меншин як складової частини їхнього загального правового статусу.

Науковим діячем Рябошапка Л. І. написана монографія «Правове становище національних меншин в Україні (1917–1997 рр.)» [11]. У своїй монографії автор визначив закономірності правового становища національних меншин в Україні в період щ 1917–1997 рр.

Науковим діячем Биковим О. М. написана дисертація «Конституційний статус національних меншин в Україні» [12]. Автор розкрив основні етапи становлення і розвитку конституційно-правового статусу національних меншин в Україні та здійснив класифікацію їх прав і свобод.

Науковцем Волошиним Ю. О. у дисертації «Конституційно-правові засади самоорганізації Національних меншин в Україні», розкрито конституційно-правовий зміст самоорганізації національних меншин в Україні, визначено суб'єктів самоорганізації та специфіку здійснення їхніх прав.

Серед робіт опублікованих за останній рік, уваги заслуговує робота Оксана Литвин «Європейська мовна політика: досвід для України» [6] у якій авторка аналізує європейські підходи до мовної політики та їх можливе застосування в Україні. Авторка підкреслює важливість інтеграції європейських стандартів у національну мовну політику для забезпечення прав національних меншин.

У своїй роботі «Аналіз сучасних підходів до регулювання мовної політики та захисту мовних прав у різних країнах» [8] Т. О. Дацьо досліджує різні моделі мовної політики, що застосовуються у світі, та їх вплив на захист мовних прав. Автор аналізує законодавчі ініціативи, адміністративні практики та соціальні аспекти мовної політики в різних країнах. Т. О. Дацьо також розглядає питання забезпечення прав меншин у сферах освіти, медіа та адміністративних процедур.

У роботі «Забезпечення правового статусу національних меншин в Україні в контексті європейської інтеграції» [9] Н. П. Підбережник та О. І. Тютюнник аналізують правові аспекти захисту прав національних меншин в Україні. У роботі розглядаються виклики та перспективи інтеграції національних меншин у суспільне життя України.

Наукова стаття Рабецької Н. Л. та Тихолаз С. І. «Мовне питання на тлі сучасної політичної ситуації в Україні» [10] розповідає про вплив політичних

подій на мовну ситуацію в країні. Автори досліджують, як сучасні політичні обставини впливають на мовні преференції та поведінку громадян. Це дослідження є важливим для розуміння мовної динаміки в контексті політичних змін та конфліктів, що відбуваються в Україні.

Таким чином, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес наукової спільноти до проблематики мовної політики щодо національних меншин в Україні. Це підкреслює актуальність та важливість подальших досліджень у цій сфері.

Метою статті є проведення дослідження конституційно-правових аспектів мовної політики щодо національних меншин в Україні, виявити основні проблеми та запропонувати шляхів їх вирішення. Особлива увага приділяється аналізу законодавчих актів та міжнародного досвіду у цій сфері.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) законодавство України про мову, а саме: Конституція України, Декларація прав національностей України, закони України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», «Про національні меншини (спільноти) України», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інші нормативно-правові акти, що регулюють питання використання мов, у тому числі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження по темі захисту мовних прав національних меншин.

Для дослідження мовних прав національних меншин використано комплексний підхід, що включає різні методи: методологічний підхід допомагає розробити концепцію та структуру дослідження; культурологічний підхід розглядає мовні права як частину культурного надбання; аксіологічний підхід аналізує цінності та принципи мовних прав; науковий підхід узагальнює поняття та структуру мовних прав; історичний підхід досліджує розвиток мовних прав; плюралізм дозволяє вільний вибір методології; діалектичний підхід забезпечує всебічне вивчення; синтез формує загальне визначення мовних прав. Індукція та дедукція використовуються для формування висновків; порівняння співставляє досвід різних країн щодо забезпечення мовних прав; соціологічний підхід досліджує міжнародні нормативні акти.

Виклад основного матеріалу. Мовні права національних меншин, їх належний захист та реалізація є одними із основних гарантій збереження та розвитку національних меншин в усіх державах світу. Міжнародне співтовариство значну увагу приділяє захисту саме цих прав [7]. Мовні права є невід'ємною частиною прав людини, які закріплені у Європейській Хартії регіональних мов або мов меншин, яка була підписана Україною 2 травня 1996 року і ратифікована Верховною Радою України 15 травня

2003 року за відповідним законом (№ 802-IV «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин»). Хартія набула чинності в Україні з 1 січня 2006 року [3]. Хартія складається з двох частин: преамбули та п'яти розділів.

Важливо відзначити, що у першому розділі Хартії визначаються такі важливі поняття, як: «регіональна мова або мова меншини» (традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та відрізняються від офіційної мови (мов) цієї держави [1]); «територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншини» (означає географічну місцевість, де така мова є засобом спілкування певної кількості осіб, яка виправдовує здійснення різних охоронних і заохочувальних заходів [1]); та «нетериторіальна мова» (означає мови, якими користуються громадяни держави і які відрізняються від мови (мов), що використовується рештою населення держави, але які, незважаючи на їхнє традиційне використання в межах території держави, не можуть вважатися найбільш поширеними в межах конкретної місцевості цієї держави [1]). У другому розділі Хартії встановлюються обов'язкові засади, такі як недискримінація, повага до ідентичності, сприяння використанню та навчанню мов, співробітництво та діалог. У третьому розділі Хартії встановлюються конкретні заходи, які держави-учасниці повинні вживати для сприяння використанню регіональних мов або мов меншин у різних сферах суспільного життя, таких як освіта, правосуддя, адміністрація, ЗМІ, культура, економіка та транскордонне співробітництво.

У зв'язку із прийняттям Хартії 16 липня 2019 року набув чинності Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3], який регулює функціонування і застосування української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України. У Законі зазначено, що: «порядок застосування кримськотатарської мови та інших мов корінних народів, національних меншин України у відповідних сферах суспільного життя визначається законом щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом» [2]. Закон визначає основні принципи мовної політики, а також гарантує права мовних меншин у сферах освіти, медіа, адміністративних та судових процедур. Так, наприклад, румунська мова має статус регіональної мови на певних територіях, зокрема в Чернівецькій області, де проживає значна кількість румунської меншини. Існують румунськомовні радіостанції, телеканали, газети та інтернет-ресурси, які надають новини, розважальний контент та іншу інформацію румунською мовою [8, с. 135]. Це забезпечує збереження культурної ідентичності

та сприяє інтеграції мовних меншин у суспільне життя України

09 лютого 2024 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено «Методології використання мов національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення» [4].

Методологія допоможе забезпечити рівні умови для використання мов національних меншин у різних сферах суспільного життя. Методологія враховує специфіку кожного населеного пункту та надає право місцевим органам самоврядування ухвалювати рішення щодо використання мов національних меншин. Проте, однією з основних проблем є відсутність чітких механізмів контролю за виконанням положень Методології, що може призвести до її формального виконання без реальних результатів, а також проблема ідентифікації «національних меншин». Незважаючи на те, що кожній особі надано право на національну самоідентифікацію, механізм ідентифікації групи громадян України як національних меншин відсутній. Відсутність чітких критеріїв зарахування до національної меншини робить можливим надання статусу нацменшини будь-якій особі чи групі осіб, котрі отримали громадянство України, що в свою чергу, дозволяє безпідставно фіксувати в Україні велику кількість національних меншин і помилково вважати її поліетнічною державою [9, с. 292]. Методологія не розкриває як саме та ким буде здійснюватися збір статистичної інформації про проживання протягом останніх 100 років у певному населеному пункті національних меншин. Яким чином ту чи іншу особу буде віднесено до «національної меншини» та за якими саме критеріями. У методології також не враховано необхідність розробки та впровадження освітніх програм для вивчення мов національних меншин у школах. Методологія є важливим кроком у напрямку захисту прав національних меншин, але потребує подальшого вдосконалення та підтримки для ефективної реалізації. Запровадження спеціальних наглядових органів або комісій, які будуть відповідати за моніторинг виконання положень Методології допоможе забезпечити механізм контролю. А внесення положення про вимогу подання регулярних звітів від місцевих органів влади щодо виконання положень Методології та їх публікація для громадського контролю допоможе забезпечити прозорість у даному процесі.

У контексті аналізу мовної політики доцільно навести приклади успішного впровадження мовної політики в інших державах. У сучасних нормативних документах Республіки Польщі фіксуємо такі терміни: «державна мова», «регіональна мова» та «іноземна мова». Єдиною державною мовою згідно з основним законом є польська, що, своєю чергою, не порушує прав інших народів, що проживають

у цій державі. Статус мови у Республіці Польщі визначає «Закон про польську мову» від 1999 р., який передбачив створення Ради польської мови при Президії Академії наук. До Ради увійшли провідні мовознавці, юристи, медики, духовні особи, при ній створено такі комісії: етики слова, дидактики, релігійної мови, юридичної мови, інформативної термінології, мови в ЗМІ, медичної мови, польської за кордоном, орфографічно-ономастичну та живого слова [6, с. 119–120]. Мовні права в Польщі захищаються низкою інституцій, зокрема: 1) Уповноважений з питань рівних прав. Цей орган влади контролює дотримання законодавства щодо запобігання дискримінації, зокрема дискримінації за мовною ознакою; 2) Національна рада з питань національних меншин. Цей консультативний орган представляє інтереси національних меншин у Польщі та надає поради урядові щодо питань мовної політики; 3) суди. Суди можуть розглядати справи про порушення мовних прав, наприклад, справи про дискримінацію за мовною ознакою [8, с. 137]. Приклад Республіки Польщі демонструє, як можна ефективно впроваджувати державну мову, не порушуючи прав інших народів, що проживають у країні. Республіка Польща чітко визначила статус польської мови як єдиної державної, водночас забезпечуючи права національних меншин через терміни «регіональна мова» та «іноземна мова». Це дозволяє зберігати культурну різноманітність.

Республіка Польща активно використовує сертифікацію польської мови як іноземної відповідно до європейських стандартів як інструмент мовної політики. Іноземні студенти, які бажають навчатися в польських університетах, повинні мати рівень володіння польською мовою не нижче B2, а для отримання громадянства необхідний рівень B1 [6, с. 120]. Ця сертифікація дозволяє стандартизовано оцінювати мовні навички, що сприяє інтеграції іноземців у польське суспільство та академічне середовище.

Україна також робить важливі кроки в цьому напрямку. 31 липня 2024 року Національна комісія зі стандартів державної мови затвердила текст Стандарту державної мови «Українська мова як іноземна.

Рівні загального володіння A1–C2» [5]. Цей стандарт визначає рівні володіння українською мовою для іноземців, що дозволить систематизувати процес навчання та оцінювання мовних навичок. Впровадження цього стандарту сприятиме підвищенню якості викладання української мови як іноземної та полегшить інтеграцію іноземців в українське суспільство.

Додатковим каталізатором розвитку та зростання престижності української мови є внутрішня міграція [10, с. 427]. У міжнародному контексті, міграція українців стимулює розвиток інфраструктури, освіти та медіа українською мовою в інших країнах, оскільки зростає попит на україномовні послуги та контент. Це, в свою чергу, підвищує престижність української мови та сприяє її інтеграції в усі сфери суспільного життя.

З моменту здобуття незалежності в усіх балтійських країнах діють спеціалізовані мовні органи: Центр державної мови Латвії, Інспекція мови Литви та Мовна інспекція Естонії. Зокрема, в Литві функціонує Мовна інспекція, яка контролює дотримання державного мовного закону в школах, підприємствах та установах [6, с. 121]. Рада з питань мовної політики при Президентові України та департамент зі здійснення мовної політики в структурі Державного комітету України у справах національностей та міграції є важливими інституціями, що відіграють ключову роль у формуванні та реалізації мовної політики держави. Проте, з огляду на сучасні виклики та динамічні зміни в суспільстві, ці органи потребують суттєвої модернізації. для підвищення ефективності та відповідності сучасним вимогам.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Правові механізми захисту мовних прав національних меншин в Україні є багатогранними та включають конституційні гарантії, законодавчі акти, міжнародні угоди та інституційні механізми. Ефективність цих механізмів залежить від політичної волі, суспільної підтримки та міжнародного контролю. Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз критеріїв ідентифікації національних меншин для покращення захисту прав національних меншин в Україні.

Література

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 (дата звернення: 21.01.2024).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 29.08.2024).
3. П'ята періодична доповідь України про виконання Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (надається відповідно до статті 15 Хартії). URL: https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/proyekt_dopovidi_pro_vykonannya_yevropejskoyi_hartiyni_regionalnyh_mov.pdf (дата звернення: 29.08.2024).
4. Методології використання мов національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 (дата звернення: 21.05.2024).

5. Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною A1–C2. URL: <http://surl.li/ebaymc> (дата звернення: 30.08.2024).
6. Литвин О. Європейська мовна політика: досвід для України. Новий порядок денний для Європи та Європейського Союзу: причини — напрями — пріоритетні цілі: монографія. Видавництво Львівської політехніки. Інститут Політичних Наук, Вармінсько-Мазурський Університет в Ольштині, 2023. С. 115–125.
7. Алмаші М.М. Захист прав національних меншин в Україні: дис. канд. юрид. наук. *Нац. акад. внутр. справ України*. 2004. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0404U003625> (дата звернення: 22.05.2024).
8. Дацьо Т.О. Аналіз сучасних підходів до регулювання мовної політики та захисту мовних прав у різних країнах. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4(22). С. 131–143.
9. Підбережник Н.П., Тютюнник О.І. Забезпечення правового статусу національних меншин в Україні в контексті європейської інтеграції. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 2 (20). С. 288–298.
10. Рабецька Н.Л., Тихолаз С.І. Мовне питання на тлі сучасної політичної ситуації в Україні. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 7(25). С. 421–428.
11. Рябошапко Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000) : монографія. Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2001. 482 с.
12. Биков О.М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні : монографія. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2011. 354 с.
13. Волошин Ю.О. Конституційно-правові засади самоорганізації національних меншин в Україні: дис... канд. юрид. наук. НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. 220 с.

References

1. European Charter of Regional or Minority Languages of November 5, 1992. *Vedomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 [in Ukrainian].
2. On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state language: Law of Ukraine of 25.04.2019 No. 2704-VIII. *Vedomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> [in Ukrainian].
3. The fifth periodic report of Ukraine on the implementation of the European Charter of Regional or Minority Languages (provided in accordance with Article 15 of the Charter). URL: https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/proyekt_dopovidi_pro_vykonannya_yevropejskoyi_hartiyi_regionalnyh_mov.pdf [in Ukrainian].
4. Methodologies for the use of languages of national minorities (communities) of Ukraine in settlements in which persons belonging to national minorities (communities) of Ukraine traditionally live, or in which such persons make up a significant part of the population. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 [in Ukrainian].
5. Standardized requirements for levels of proficiency in Ukrainian as a foreign A1-S2. URL: <http://surl.li/ebaymc> [in Ukrainian].
6. Litvin O. European language policy: experience for Ukraine. A new agenda for Europe and the European Union: reasons — directions — priority goals: monograph. Publishing House of Lviv Polytechnic. Institute of Political Sciences, Warmian-Masurian University in Olsztyn, 2023. P. 115–125 [in Ukrainian].
7. Almashi M. M. Protection of the rights of national minorities in Ukraine: dis. cand. jurid. science. *Nat. Acad. domestic affairs of Ukraine*. 2004. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0404U003625> [in Ukrainian].
8. Datsyo T. O. Analysis of modern approaches to regulating language policy and protecting language rights in different countries. *Bulletin of Science and Education*. 2024. № 4(22). P. 131–143 [in Ukrainian].
9. Suboberezhnik N. P., Tyutyunnik A. I. Ensuring the legal status of national minorities in Ukraine in the context of European integration. *Topical issues in modern science*. 2024. № 2 (20). P. 288–298 [in Ukrainian].
10. Rabetska N. L., Tikholaz S. I. Language issue against the background of the current political situation in Ukraine. *Bulletin of Science and Education*. 2024. № 7(25). P. 421–428 [in Ukrainian].
11. Riaboshapko L. Legal status of national minorities in Ukraine (1917–2000): monograph. View. Center of LNU named after Ivan Franko, 2001. 482 p. [in Ukrainian].
12. Bykov O. M. Constitutional and legal status of national minorities in Ukraine: monograph. Institute of State and Law named after V. M. Koretsky NAS of Ukraine, 2011. 354 p. [in Ukrainian].
13. Voloshyn Yu. A. Constitutional and legal principles of self-organization of national minorities in Ukraine: dis... cand. jurid. Sciences. NAS of Ukraine, Institute of State and Law named after V. M. Koretsko, 2001. 220 p. [in Ukrainian].